

KIELIASIAIN NEUVOTTELUKUNTA
DELEGATIONEN FÖR SPRÅKÄRENDEN

Toimintakertomus vuodelta 2019

1. Neuvottelukunnan kokoonpano

Kieliasiaain neuvottelukunta on asiantuntija- ja valmisteluelin, jolla kielilain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston asetuksen (433/2004) 3 §:n mukaan on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja enintään kaksitoista muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Neuvottelukunnassa tulee olla edustettuna ainakin oikeudellinen, sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- ja sivistystoimen, ulkomaalais- ja maahanmuuttoasioiden, kunnallishallinnon sekä kielenhuollon tai kielentutkimuksen asiantuntemus.

Valtioneuvosto asetti 17.3.2016 neljännen kieliasiaain neuvottelukunnan toimikaudeksi 1.4.2016–31.3.2020.

Kieliasiaain neuvottelukuntaan kuuluivat vuonna 2018 Pirjo Hiidenmaa, FT, Tietokirjallisuuden ja – kirjoittamisen professori, Helsingin yliopisto (puheenjohtaja), Markku Suksi, S.J.D, VTT, julkisoikeuden professori, Åbo Akademi (varapuheenjohtaja), Kaisa Alanne, johtaja, Kuurojen liitto ry (varajäsen: Salli Kankaanpää, kielenhuolto-osaston johtaja, Kotimaisten kielten keskus), Göran Honga, johtaja, Vaasan sairaanhoitopiiri (Timo Keistinen, lääkintöneuvos sosiaali- ja terveysministeriö), Pasi Saukkonen, erikoistutkija, dosentti, Helsingin kaupungin tietokeskus, Liisa Pohjolainen, opetustoimen johtaja, Helsingin kaupunki (Satu Pessi, puheenjohtaja, Suomen ruotsinopettajat ry), sekä Linnéa Henriksson, VTL, yliopisto-opettaja Åbo Akademi (Christoffer Masar, kaupunginjohtaja, Kauniaisten kaupunki).

Neuvottelukunnalla on pysyviä asiantuntijoita, jotka Saamelaiskäräjät, Suomen Kuntaliitto, Svenska Finlands folkting ja

Yhdenvertaisuusvaltuutettu ovat nimittäneet. Saamelaiskäräjien uutena asiantuntijana on Saamelaiskäräjien kielineuvoston puheenjohtaja Neeta Jääskö ja hänen varajäsenenään kielineuvoston varapuheenjohtaja Magreta Sara, Suomen Kuntaliiton asiantuntijoina ovat tutkimusjohtaja Marianne Pekola-Sjöblom ja johtaja Kristina Wikberg maaliskuuhun 2019 saakka, ja kesäkuusta 2019 lähtien johtaja Ida Sulin, Folktingetin asiantuntijana on pääsihteeri Markus Österlund ja yhdenvertaisuusvaltuutetun asiantuntijana yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä.

Neuvottelukunnan sihteereinä toimivat oikeusministeriön tehtävään määräämät virkamiehet: kieliasiaainneuvos Corinna Tammenmaa (pääsihteeri) ja hallitussihteeri Maija Iles.

2. Neuvottelukunnan toiminta vuonna 2019

Neuvottelukunnan toiminnan painopisteet

Toiminnan painopisteitä vuonna 2019 olivat 1) uuden hallituksen hankkeet, joilla on kielellisiä vaikutuksia, 2) kielipoliittiseen keskusteluun osallistuminen, 3) viittomakieli, sekä 4) neuvottelukunnan toiminnan arviointi. Lisäksi neuvottelukunnan toiminnassa huomioitiin, että vuonna 2019 vietettiin alkuperäiskansojen kielten juhluvuotta.

Kokoukset

Kieliasiaain neuvottelukunta kokoontui vuonna 2019 kaksi kertaa.

Vuoden ensimmäinen neuvottelukunnan kokous pidettiin 12.2.2019. Kokouksessa hyväksyttiin neuvottelukunnan toimintakertomus vuodelta 2018 sekä toimintasuunnitelma vuodelle 2019. Kokouksessa neuvottelukunta keskusteli kielipolitiikasta ja hyväksyi keskustelun pohjalta neuvottelukunnan hallitusohjelmataavoitteet. Kokouksessa kuultiin myös Selkokeskuksen julkaisemasta selkokielen toimenpideohjelmasta 2019–2022 sekä tilannekatsaus oikeusministeriön kieli-ilmapiiriä koskevista toimenpiteistä ja muista oikeusministeriön ajankohtaisista asioista.

Neuvottelukunnan toinen kokous järjestettiin 22.10.2019 heti samana päivänä järjestetyn kieliasiaain neuvottelupäivän jälkeen. Kokouksessa käytiin palautekeskustelu neuvottelupäivästä ja hyväksyttiin julkilausuma tilaisuudesta. Kokouksessa keskusteltiin neuvottelukunnan arviointia koskevan kyselyn tuloksista. Lisäksi erityisasiantuntija Vava Lunabba oikeusministeriöstä antoi tilannekatsauksen kielellisten oikeuksien seurantaindikaattoreihin liittyvästä valmistelusta sekä kieli-, saame- ja viittomakielibarometreistä, jotka liittyvät seuraavana vuonna 2021 annettavan kielikertomuksen valmisteluun.

Neuvottelukunta piti toimikautensa viimeisen kokouksen 5.2.2020. Kokouksessa hyväksyttiin toimintakertomus vuodelta 2019. Kokouksessa keskusteltiin selvityksestä koskien usean kielen merkitsemisestä väestötietojärjestelmään ja hyväksyttiin asiaa koskeva lausunto. Kokouksessa kuultiin tilannekatsaus ja käytiin keskustelua hallitusohjelmassa mainittujen kansalliskielistrategian, kieli-ilmapiirihankkeen ja kielipoliittisesta ohjelman valmistelusta sekä valtioneuvoston kielilain täytäntöönpanoa koskevan asetuksen uudistamisesta ja uuden neuvottelukunnan asettamisesta. Lisäksi kuultiin hallituksen kielikertomuksen 2021 valmistelusta sekä siihen liittyen kieli-, saame- ja viittomakielibarometreistä ja kielellisten oikeuksien seurantaindikaattoreista.

Neuvottelukunnan työvaliokunta (puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteeri) kokoontuivat vuonna 2019 kaksi kertaa ja vuonna 2020 kerran

valmistelemaan neuvottelukunnan kokouksia, neuvottelupäivää sekä neuvottelukunnan muita tilaisuuksia.

Tilaisuus alkuperäiskansojen kielten vuoden kunniaksi

Neuvottelukunta järjesti 22.10.2019 neuvottelupäivän yhteydessä tilaisuuden YK:n alkuperäiskansojen kielten vuoden ja saamen kielten viikon kunniaksi. Tilaisuudessa kuultiin alustukset saamelaiskäräjien koulutussihteerin ja koulutuspolitiikan tutkijan Ulla Aikio-Puoskarilta, Helsingin yliopiston kestävyystieteen professori Reetta Toivaselta sekä Åbo Akademin julkisoikeuden professori Markku Sukselta. Tilaisuutta oli mahdollisuus seurata verkkolähetyksenä.

Kieliain neuvottelupäivä

Neuvottelukunta järjesti neljännen kieliain neuvottelupäivän 22.10.2019. Vuoden 2019 neuvottelupäivän teemana oli uusi hallitusohjelma. Tavoitteena oli eri kieliryhmien ja hallituksen välinen vuoropuhelu.

Neuvottelupäivään oli kutsuttu oikeusministeri Anna-Maja Henriksson. Ministeri totesi hallitusohjelman olevan kieliryhmien näkökulmasta paras ikinä. Ministeri mainitsi muun muassa kansalliskielistrategian, kieli-ilmapiirin parantamisen ja kielipoliittisen ohjelman, jossa otetaan huomioon muut Suomessa puhutut kielet, erityisesti saamen kielet, romanikieli, karjalan kieli ja viittomakielet. Oikeusministeri totesi että hallitusohjelmassa näkyy yksi kieliryhmien esittämä toive selkeästi. Se on kielellisten oikeuksien edistäminen sote-uudistuksessa. Hän kiinnitti huomiota siihen, että vaikka hallitusohjelma on hyvä, sen toteutuminen edellyttää useiden toimijoiden osallistumista eikä dialogi hallituksen ja kieliryhmien välillä jää kieliain neuvottelupäivään.

Neuvottelupäivässä ministeri vastasi eri kieliä koskeviin kysymyksiin koskien hallitusohjelmaa.

Puheenvuoroissa kiinnitettiin huomiota muun muassa ruotsin kielen edistämiseen käytännössä; kansalliskielten käyttöalan ja kansalliskielisten palvelujen turvaamiseen; saamen kielilain uudistamistarpeisiin ja saamen kielten tilaa koskevan tiedon tarpeeseen; viittomakielisten oikeuksiin sote-uudistuksen jatkovalmistelussa ja yleisemminkin viittomakieltä käyttävien omakielisten palveluiden tosiasialliseen toteutumiseen arkielämässä; suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelman toteuttamiseen; karjalan kielen asemaan sekä sen eri murteiden tasapuoliseen kohteluun ja tukeen; sekä ilman huoltajaa tulleen turvapaikanhakijan saamaan tulkkaukseen. Useassa puheenvuorossa tiedusteltiin mitä hallitusohjelman kirjaukset esim. kansalliskielistrategiasta ja kielipoliittisesta ohjelmasta tarkoittavat käytännössä.

Neuvottelupäivässä kuultiin lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön ja oikeusministeriön virkamiesten alustuksia hallitusohjelman eteenpäinviemisestä.

Neuvottelupäivään osallistuivat Svenska Finlands folkting, Saamelaiskäräjät, Kotimaisten kielten keskuksen suomen kielen lautakunta, Etnisten suhteiden neuvottelukunta, Kuurojen liitto ry, Finlandssvenska teckenspråkiga rf, Karjalan kieliruadajat - Suojärven pitäjäseura ry, Kolttien kyläkokous ja Selkokeskus.

Kieliain neuvottelupäivä on tarkoitus järjestää jatkossakin vuosittain. Neuvottelupäivässä käsitellään ajankohtaisia teemoja, jotka liittyvät kieliasioihin ja kielellisiin oikeuksiin.

Tilaisuus viittomakielestä

Neuvottelukunta järjesti yhteistyössä Kuurojen liiton kanssa 24.9.2019 tilaisuuden viittomakielestä. Tilaisuus oli suunnattu ensisijaisesti kieliain neuvottelukunnan sekä viittomakielen yhteistyöryhmän jäsenille. Tilaisuuden tarkoituksena oli luoda yleiskatsaus viittomakielten tilanteeseen Suomessa mutta myös laajemmin Euroopan neuvostossa sekä kuulla Uuden Seelannin kokemuksia viittomakielisten oikeuksien ja aseman edistämisestä. Alustajina tilaisuuteen osallistuivat lainsäädäntöneuvos ja yksikönpäällikkö Timo Makkonen sekä hallitussihteeri Maija Iles oikeusministeriöstä, opetusneuvos Jussi Pihkala opetus- ja kulttuuriministeriöstä, projektitutkija Juhana Salonen Jyväskylän yliopistosta, ylitarkastaja Pamela Sarasmo yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistosta, viittomakielisten oikeuksia Euroopan neuvostossa ja sen jäsenmaissa koskeneen selvityksen tekijä Eeva Tupi ihmisoikeusliitosta, sekä professori Rachel McKee Victoria University Wellingtonista Uudesta-Seelannista.

Kannanotot ja tiedotteet

Neuvottelukunta julkaisi 22.10.2019 julkilausuman kieliain neuvottelupäivästä. Julkilausumassa neuvottelukunta nosti esille kielellisten oikeuksien kannalta keskeisiä hallitusohjelmakirjauksia sekä eri kielten ja kieliryhmien osalta havaittuja haasteita ja tarpeellisia toimenpiteitä.

Helsingissä 5.2.2020

Pirjo Hiidenmaa
Puheenjohtaja

Maija Iles
Sihteeri

LIITE

JULKILAUSUMA 22.10.2019

KIELELLISET OIKEUDET TULEVALLA HALLITUSKAUDELLA

Rinteen hallitusohjelma on erinomainen kielellisten oikeuksien näkökulmasta. Linjausten toteutuminen kuitenkin vaarantuu, jos kieliryhmien näkökulmaa ei ymmärretä viranomaisissa.

Kieliryhmien odotukset soteuudistuksessa ovat korkeat. Lakisääteiset oikeudet saada sotepalveluja etenkin suomen ja ruotsin kielellä ovat hyvät. On vaarana, ettei oikeuksien toteutumista kuitenkaan oteta riittävän vakavasti kaikissa kunnissa ja sairaanhoitopiireissä, vaikka kielelliset oikeudet ovat perusoikeuksia. Hallitusohjelman lukuiset sotekirjaukset ovat osoitus tästä.

Neuvottelukunta pitää kansalliskielistrategian uudistamista tärkeänä. Strategiassa on ryhdyttävä toimiin suomen kielen turvaamiseen tieteen kielenä. Ruotsinkieliset palvelut on turvattava erillisillä lakisääteisillä ratkaisuilla, jos viranomaiset eivät muuten kykene järjestämään palveluja siten, että ne palvelevat molempia kieliryhmiä. Myös huonontuneeseen kieli-ilmapiiiriin tulee löytää ratkaisuja.

Tärkeää on myös laatia laatuaan ensimmäinen kielipoliittinen ohjelma, jossa huomioidaan muut Suomessa puhutut kielet, erityisesti saamen kielet, romanikieli, karjalankieli ja viittomakielet. Eri ryhmien edustajilla tulee olla mahdollisuus osallistua kielipoliittisen ohjelman valmisteluun. Kielipoliittiseen ohjelmaan tulisi sisältyä yhtäältä konkreettisia toimenpiteitä ja toisaalta jäsenneltyä kielipoliittista tulevaisuuskeskustelua.

Kieliasiain neuvottelukunta edellyttää, että kielipoliittiseen ohjelmaan sisällytetään konkreettisia toimenpiteitä ja keinoja varmistaa eri kieliryhmien kielellisten oikeuksien ja niitä turvaavien, jo voimassa olevien lakien toteutuminen eri hallinnonaloilla ja yhteiskunnan tasoilla. Kielellisten oikeuksien toteutuminen on perusedellytys yhteiskuntaan osallistumiselle.

Suomen on vaalittava alkuperäiskansamme saamelaiden kieltä ja kulttuuria ja varmistettava saamen kielten elinvoimaisuus. Saamenkielisten kielelliset oikeudet on turvattava myös käytännössä. Samalla on huomioitava, että valtaosa saamelaisista asuu kotiseutualueen ulkopuolella.

Viittomakielilain voimaantulosta on kulunut lähes viisi vuotta. Laki asettaa viranomaisille velvollisuuden edistää viittomakielisten kielellisiä oikeuksia. Silti viittomakielisiä tai edes viittomakielelle tulkattuja palveluja on edelleen vaikea saada. Sekä kuuroina syntyneiden, että viittomakielisille vanhemmille syntyneiden lasten oikeus oppia viittomakieltä on turvattava. Jokaisella lapsella tulisi olla oikeus oppia vähintään yksi kieli kunnolla. Kuntien osaamista viittomakielisistä tulisi lisätä.

Suomessa perinteisesti puhuttuja kieliä kuten romanikieltä ja karjalankieltä tulisi elvyttää. Samalla pitäisi huomioida, että Suomi on monikielinen maa ja että kaikki kielet ovat osa suomalaista kielivarantoa.

Hallitusohjelmaan sisältyy myös kokonaisvaltaisen toimenpideohjelman laatiminen kotouttamistoimien uudistamistarpeista. Ohjelmaa laadittaessa on syytä ottaa täysimääräisesti huomioon suomen ja ruotsin kielen laadukas opetus sekä Suomeen muuttaneiden oikeus oman äidinkielen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Onnistunut kotoutuminen sisältää vähintään toisen kansalliskielen riittävän osaamisen ja oman äidinkielen hyväksymisen ja käyttömahdollisuudet.

On tärkeää, että hallitusohjelmassa mainitut erilliset kielellisiä oikeuksia käsittelevät toimet muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden.

Kieliasiaain neuvottelukunta järjesti 22.10.2019 neljännen kieliasiaain neuvottelupäivän. Neuvottelupäivän tarkoituksena on lisätä kieliryhmien ja hallituksen välistä vuoropuhelua. Neuvottelupäiville oli kutsuttu Svenska Finlands folkting, Saamelaiskäräjät, Romaniasiaain neuvottelukunta, Etnisten suhteiden neuvottelukunta, Kuurojen liitto ry, Finlandssvenska teckenspråkiga rf, Karjalan kielen seura ry, Karjalan kieliruadajat - Suojärven pitäjöseura ry, Kolttien kyläkokous, Kotimaisten kielten keskus suomen kielen lautakunta ja Selkokeskus.

Lisätietoja: neuvottelukunnan puheenjohtaja Pirjo Hiidenmaa p. 0451456514 tai neuvottelukunnan pääsihteeri Corinna Tammenmaa p. 0503795466